

A Dugonics-Társaság jubileumi esztendeje

(A Délmagyarország munkatársától) Szeged komoly irodalmi multra tekinthet vissza. Hogy Juhász Gyula szavait idézzük: „Szeged volt az, mely a maga humusával annyi jelentős magyar íróknak, akik Pestre, Egerbe, máshova származva, vagy itt a termő televény öln maradvá mindvégig magyar zamatot, színt és eredetiséget adtak a nagyon pesti magyar litteratúrának.

Amikor a Dugonics-Társaság jubileumi esztendejében visszatekintünk ötvenéves múltjára, meg kell állapítanunk, hogy kevés olyan vidéki város van, amelynek szellemi életében egy irodalmi társaság olyan komoly hivatást töltött volna be, mint éppen Szegeden. És a Dugonics-Társaság dícséretére legyen mondva, mindig, nagyvívű tagjainak nemcsak hagyományaihoz híven, magyar zamattal, színnel és eredetiséggel szolgálta közös szellemi kincsünket: a magyar irodalmat. Kevés olyan vidéki irodalmi társulat van, amely olyan országosan nagy írói neveket dícselkedhetik, mint a Dugonics-Társaság:

Móra Ferenc, Tömörkény István, Juhász Gyula, Sz. Szigethy Vilmos

és a Társaság fenállásának ötvenedik esztendejében a nehéz idők ellenére, hagyományaihoz való ragaszkodással, kitűnő felolvasó üléseken, ünnepi megemlékezéseken szolgálta a magyar őrlékek íróinak tisztelésével. Tömörkény halálának 25. évfordulóján az író tiszteletére díszes előadást rendezett a városi színházban, majd a fiatal tehetségeknek is helyt adva, egyik felolvasó ülésén a fiatalok: Szabolcsi Gábor, Fodor József, Makra Sándor, Kiss Sándor szerepeltek kitűnő felkészültséggel és nagy sikerrel. A jubileumi esztendő előadásainak tengelyében kétségtelen, hogy a művészeti és óriási munkával megrendezett Dugonics-kiállítás áll, mely Dugonics írói dícsősége mellett Szegedét is hirdette, valamint az jubileumi felolvasó ülés áll, melyen Pálffy József polgármester, Fűrbás Oszkár tanügyi főtanácsos, a Társaság főtitkára, Sík Sándor, Sz. Szigethy Vilmos, Gábor Jenő adtak elő. Meg kell még említenünk a Társaság rendezésében Vinkler László festőművész képeállítását, az Olasz Kultúr Intézettel karöltve megrendezett Livius-ünnepélyt, valamint a Társaságnak a rádióban szereplését a „Magyar toll a magyar fegyverért” keretében.

A Dugonics-Társaság azonban nemcsak szóban, de szoborban is emléket állít egyik nagynevű tagjának, Tömörkény Istvánnak: Tápay Antal Szeged igazán tehetséges szobrászművészenek alkotását, a Társaság méltó ünnepség keretében a tavasszal leplezi le.

Amikor a Társaság nagyszerű munkájáról ilyen formában számot adunk, tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy

mindenben a Társaság kitűnő elnökeinek, Banner Jánosnak, valamint fáradságtalan munkatársának, Fűrbás Oszkár főtitkárának nagy szerepe van.

Banner Jánosnak köszönhető, hogy a Tömörkény-szobor álma megvalósult, az ő hite és törhetetlen munkaereje teremtetette meg a Dugonics-kiállítást, mely irodalmi és könyvészeti vonatkozásban az egyik legszebb volt, melyet Szeged valaha látott, ő szorgalmazza Vedres István, Szeged Széche-

Eredet pirosgyűrűs

TINTENKULI
ismét kapható

Wirth töltőtollüzem Telefon 22-21.

nyíjenek és Reizner Jánosnak, Szeged történetírója emlékének maradandó formában való megőrkítését. És ez a rengeteg munka mind miért? Szegedért, magáért egyedül Szegedért.

Boldog újévet kíván

kedves vevőinek és megrendelőinek

Kovács Testvérek villamosági és műszerész vállalata Szeged, Petöfi S.-ut 69. Telefon 39 09

Az amerikanizmusról

Spengler, a Nyugat alkonya híres szerzője, egyik művében megkülönböztetést tesz fehér és színes fajok között. Megtették ezt már előtte is, Spengler felfogása azonban lényegesen különbözik elődeitől. Nem a bőr, hanem a lélek színe szerint osztja fel a fajokat s még azt sem mondja, hogy a színes fajok emberi értékben különböznek a fehértől, csupán annyit állapít meg, hogy minőségileg mások. Így esik ki a fehér fajok köréből az orosz, amelyet Spengler színesnek számít, lelki jellemvonásai alapján. Gondolkodásában, észjárásában annyira eltér a nyugati népektől, hogy inkább az ázsiaiakkal tart rokonságot.

Az amerikaiakról nem beszél Spengler. Érdekes feladat megvizsgálni az amerikai ember mentalitását, hogy ugyan mennyiben tér el az európaiától. Színes-e, vagy fehér, esetleg valami külön típust képvisel? Mi európaiak, különösen akik nem járunk odaát, hajlandók vagyunk az amerikai népet valami egészen különleges mértékkel mérni, amely nem hasonlít sem az európai, sem az ázsiai mértékhez. Általában kétféle véleményt hallunk: egyiknek amerikai a tökéletesség, „a korlátlan lehetőségek hazája”, a másik, az európai széplélek elvet mindeht, ami amerikai s gúnyos fölényvel beszél az amerikai gépevilágizációról.

Anélkül, hogy állást foglalnánk, annyit mindenesetre meg kell állapítanunk, hogy Amerika más, mint Európa. Az óhazából kiáramló tömegeket az európai történelem nagy szenvedélyei dobták ki Amerikába partjaira. A népeknek ebben a nagy olvasztókohójában ez a zavaros tömeg szükségképpen valamiféle egységű alakult át, amely egészében most már egyik alkotóelemére sem hasonlít. Általában „angolszász” elnevezés alatt foglaljuk egybe Angliát és Amerika lakóit, hogy azonban ez az elnevezés csupán nyelvi, de nem együttes lelki egységet is jelent. arról éppen napjainkban áll módunkban meggyőződni.

A különállás hajlandósága nem a függetlenségi háborúban jelentkezett először, mert az csak eredménye volt a belső, ösztönös törekvéseknek. Más oldalról kell tehát megfognunk a kérdést, ott, ahol minden népközösség leginkább megmutatja önmagát, a szellemi alkotások területén. Ez az a tükröz, amely kérdőzést nélkül tárja elénk minden nép arculatát. De ez van legközvetlenebb hozzánk is, mert ha pl. végigtekintünk a magyar könyvkiadás termelésén, megdöbbentő számban találunk amerikai fordításokat. A best sellereket versenyezve fordítatják le kiadóink, legtöbbször válogatás nélkül. Mitchell regénye, az „Elfújta a szél” klasszikus példája a mai amerikai regénynek. Azt hiszem kevesen vonják kétségbe, hogy jól megírta rendkívül szórakoztató olvasmány, hogy

mely sokkal, de sokkal búszkébb lehetne íróira, költőire, művészeire, akiknek ma nevét az egész ország zengi,

egyedül Szeged hallgat róluk mélyszégesen.

Avagy mostmár csak a Dugonics-Társaság hivatása, hogy Szeged nagy fiainak emlékét ápolja és erőihez képest nekik maradandó emléket állítson?

most még fázispontoknak hívja őket, később talán dominumoknak. Ez a módja az imperializmus történeti árnyékosulásának. Az amerikai polgár azonban lényegében Babitt-hajlandóságú, mint azt S. Lewis igen jól látta. Primitív és gyermekies ösztönei vannak, amelyre föl-épül egész élete, civilizációja és kultúrája is. Produkciói a fantasztikumok határát érintik, de sohasem lehet tudni, hogy ezek nem a gyermek tudattalan hazudozásai-e. A gyermek is igazi lónak tartja és érzi a vesszőparipát. A gyermek hajlandósága a tömeggé alakulás vágya is, ami ha a bomlás jelensége, ok nélkül vádolnak vele bennünket történelemfilozófusaink akkor, amikor Amerikát se nem értik, se nem érik. Nem hiszem, hogy Európában valaha is kialakulhatnának olyan tömeghisztéria-hullámok, mint amilyenek Amerikában megteremtették a fán-ülést, vagy a táncolás világrekordját.

Az amerikai gondolkodók azt válszolgolják erre, hogy mindezek a gyermek — vagy éppen a kamaszkor kinövésai, Amerika is le fog higgadni és férfivá érik. Igaz, de vannak koravén gyermekek is. Amerikában az állam alapszervezete beteg s ezen nem segít a Tammany Hall választási apparátusa sem. Óriási arányú közgazdasági épületek emeltek, amelynek nincs szociális alátámasztottsága. A munkanélküliek ijesztő tömegei vándoroltak még néhány éve is fel-alá az országban (Érik a gyümölcsl), elképzelhetetlen nyomorúságban, míg a gyárak egyre ontották a prosperity korának luxuscikkeit. A mai háború tüneti kezelése lappangóvá tette ezt a belső lázat, de mi lesz a háború után, nemcsak a konjunktúra múlik el, hanem a fanatizálás propagandája is, mert nem lesz már aki meghallgassa. Anglia lázas kapcsolással igyekszik a Beveridge-tervvel levezetni a szociális nyugtalanságot, Amerikában azonban a New Deal siralmas bukása után már tervek sincsenek, csak a költségvetés egyre emelkedő dollármilliárdjai mutatnak arra, hogy ezt valakinek egyszer meg is kell fizetni.

Ez az a pont, ahol visszatérhetünk Spengler gondolatára. A közösségek életével való törődés az európai ember legősibb problémája. Platon már könyvet írt az államról azok őseinek, akiknek utódai csak a XVI. században kezdtek kivándorolni Amerikába s a technika lélektelen fegyvereivel meghódították a földet, de mechanizálták önmagukat is. A szociális élet elgépiesedésének folyamata viszont Európában csak az orosz népnél tudott teret nyerni magának. Ha az orosz színes nép Spengler szerint, akkor legősibb ösztöneiben az amerikai is az, s neki is vállalnia kell mindazokat a következményeket, amelyek ezzel járnak. A szociális nyugtalanságot a mostani világháború után aligha lehet megoldani a washingtoni Capitolium előtt felvonuló frontharcosok közé hajigált könnygázbombákkal. Minden népek vállalnia kell a maga sorsát.

BERKY IMRE

Ózv. Pataki Lajosné fájdalommal megtört szívvel tudatom, hogy forrón szeretett férjem

Pataki (Polczner) Lajos rövid szenvedés után, 38 éves korában, folyó évi december 22-én meghalt.

Gyászolják: testvérei, sógorai, sógornői, unokahugai, öccsei és ismerősei.

Temetése 1942 december 25-én Budapesten volt.